

Реформа здорової людини. Як лікували українську медицину

Корупція, відсутність довіри до лікарів і бюрократія. Такою була українська медицина до початку трансформацій. Сьогодні медична реформа — одна із найефективніших та найуспішніших реформ у незалежній Україні. Про неї можна було почути із кожної праски. У цій книзі крок за кроком розповідається історія роботи над медичною реформою із перших вуст. Її герої — це команда на чолі із колишньою в.о. міністеркою охорони здоров'я Уляною Супрун, яка стала не просто обличчям змін, а й взяла на себе найскладніше завдання — повністю переформатувати систему. Це була справжня боротьба цінностей із бюрократією, недовірою, кулуарними маніпуляціями і відсутністю підтримки. Але саме вона стала незворотною точкою змін в українській медицині. «Реформа здорової людини» — це не нудна інструкція і навіть не практичний посібник із втілення реформ. Це натхненна історія про людей, яким попри перешкоди вдалося майже неможливе — вилікувати українську медицину.

Віра Курико

РЕ

ФОРМА

ЗДОРОВОЇ

ЛЮДИНИ

Як лікували українську медицину

Реформа здорової людини

Віра Курико

Реформа здорової людини

Як лікували українську медицину

Лабораторія

Київ

2022

УДК 351-614.2
К93

Курико Віра
К93 Реформа здорової людини. Як лікували українську медицину. — К. : Лабораторія, 2022. — 192 с.
ISBN 978-617-8203-19-1 (паперове видання)
ISBN 978-617-8053-61-1 (електронне видання)
ISBN 978-617-8053-47-5 (аудіокнига)

Медицина реформа — одна з найуспішніших і найдієвіших реформ у незалежній Україні. Ця книга вустами учасників розповідає про те, як це стало можливим.

Це історія концепцій і битв за цінності, проходження комітетів і кабінетів, пошук підтримки й наполегливість на шляху до мети. Її герої — в. о. міністерки охорони здоров'я Уляна Супрун, яка стала публічним обличчям реформи, і команда людей, яка взяла на себе майже неможливу місію — змінити систему. Ці люди часто були з-поза системи і зовсім не мріяли про державну службу. Проте саме вони змогли закласти незворотні зміни в українській медицині.

Це не нудна інструкція з проведення реформ, а натхненна історія про те, як самовіддано, не жертвуючи власними цінностями, змінити системи різних рівнів.

УДК 351-614.2

Ідея книжки виникла в ГО «Ініціатива ХОЛОН» та була реалізована командою The Ukrainians StoryStudio. Підготовка та публікація книги були підтримані в рамках реалізації україно-швейцарського проекту «Розвиток медичної освіти», який виконується в Україні Швейцарським інститутом тропічного і громадського здоров'я (Swiss TPH) за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва (SDC); а також Міжнародним фондом «Відродження» та паном Миколою Сушком.

Редакторка *Марічка Папласкайте*. Літературна редакторка *Анна-Марія Волосячка*. Науковий редактор *Олександр Жигінас*. Коректорка *Оксана Петрик*. Верстальниця *Олена Відохост*. Технічний редактор *Микола Климчук*. Фотографії *Данила Павлова*. Художня редакторка *Оксана Гаджій*. Дизайн обкладинки *АбоАбо*. Завредакції *Катерина Малько*. Відповідальний за випуск *Антон Мартинов*.

Підписано до друку 11.07.2022. Формат 60×90^{1/8}. Друк офсетний. Тираж 1500 прим.
Замовлення № 604581, 604589. Надруковано в Україні видавництвом «Лабораторія» у тов «Конві Прінт», вул. Антона Цедіка, 12, м. Київ, Україна, 03680.
Свідоцтво ДК № 6115 від 29.03.2018. Термін придатності необмежений.

тов «Лабораторія», пр. Степана Бандери, 6, м. Київ, Україна, 04073,
тел. (097) 975-52-23, info@laboratoriya.pro. Свідоцтво ДК № 7100 від 14.07.2020.
Висновок Держ. сан.-епідем. експертизи № 12.2-18-1/28536 від 17.12.2020.

Науково-популярне видання

ISBN 978-617-8203-19-1 (паперове видання)
ISBN 978-617-8053-61-1 (електронне видання)
ISBN 978-617-8053-47-5 (аудіокнига)

Усі права застережено. All rights reserved
© 2022 Курико Віра
© тов «Лабораторія», виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2022

Зміст

[Людина з характером](#). Від авторки

[Словник](#)

[Один день, щоби втратити все](#)

ПРОБУДЖЕННЯ

([Травень 2014 — липень 2016](#))

[Головні події у країні](#)

[Хронологія реформи](#)

[Встигнути, перш ніж поллється бетон](#)

Спроба краш-тесту

Не «лиха доля»

НОВА НАДІЯ

([Серпень 2016 — березень 2018](#))

Головні події у країні

Хронологія медреформи

No way, хлопці, по way

Запит на чесність

Вигадки комунікацій, символи та неоцінений план-капкан

Підтримка пацієнтів

Несподіваний фальстарт

Стеж за вподобайками

Ворогів більше, ніж друзів

Створити з ідеї процеси

Екстрене гальмування

Політична броня

Говорити з кожної праски

Не робіть, як ми. Робіть краще!

Десять секунд до вершини

Закріпитися й укріплюватися

НАЦІОНАЛЬНА СЛУЖБА ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

(Від березня 2018 року)

Головні події у країні

Хронологія медреформи

Продати вибір

Нове серце системотворення

ОДИН КРОК НАЗАД

(Від серпня 2019 року)

Головні події у країні

Хронологія медреформи

Творців ще побачите

Ми ж як в окопі, Оксано, нам класно

Чинники успіху

Дзвінок

Подяки

Людина з характером

Від авторки

I

Перш ніж запропонувати перестати брехати, жінка біля мікрофона стримано відповідала на запитання журналістів про майбутню реформу охорони здоров'я. Це був початок червня 2017 року. Тільки-но закінчилося засідання Ради реформ і почався брифінг в Адміністрації Президента.

— Будь ласка, поясніть, чи правильно ми розуміємо: в Україні на законодавчому рівні запроваджують частково платну медицину? — пролунало ще одне запитання із зали.

Виконувачка обов'язків міністра охорони здоров'я Уляна Супрун, у вухах якої легенько погойдувались сережки-тризубці, розпочала сувору, завчасно підготовану відповідь:

— Кабмін щороку визначатиме, які медичні послуги фінансуватимуть із держбюджету: первинка, невідкладна, паліативна допомога. На вторинній і третинній ланці...

Раптом очільниця міністерства сама себе спинила і дружнім тоном звернулася до зали:

— Я хотіла запитати у вас. Чи ви самі платите за послуги на вторинній ланці, чи хтось платить? Чи держава вам зараз оплачує? Хто з вас мав операцію? — її брови здійнялися, а на устах з'явилася усмішка людини, яка знає відповідь. Вочевидь, зала теж усміхнулася.

— Це серйозно, — додала очільниця міністерства.

Комунікаційна команда, яка стояла за кадром, розуміла, що Уляна хоче сказати щось незаплановане. І відверте.

— Я вам можу сказати особисто: ми були в лікарні й ми заплатили. Грішми. За операцію. Невідкладну. Для мого

чоловіка, коли він мав апендицит.

Запала секундна тиша, перш ніж жінка продовжила:

— Це є велика проблема в Україні: ми — брешемо.

Емоційно, здіймаючи брови, запитально обводячи залу рукою, тепер вона говорила не як політикиня.

— Кажемо, що медицина є безкоштовною. А вона не є. Ми всі платимо. За все. Від самого початку, коли заходимо до лікарні й мусимо знайти свого лікаря. Мусимо платити комусь, а від нас беруть. Платимо за всі ліки й витратні матеріали, — усміхнулася, — а коли ми говоримо правду, то виникає питання «Як це може бути?». Замість брехати й казати, що маємо безкоштовну медицину, — говоримо правду.

II

Уляна Супрун народилася в Детройті. Її батьки мусили тікати до США від радянських репресій за те, що були в українському підпіллі.

В Америці родина виховувала дітей в українському дусі. Щосуботи Уляна ходила до української школи. Навіть якщо того вихідного від занять у звичайній школі дня їй хотілося радше подивитися мультики.

Уляна обрала медичний фах, спеціальність радіолога. Чотири роки бакалаврату, ще чотири — медичного університету, рік інтернатури, ще чотири — резидентури, а тоді ще рік вузької спеціальності. Відтак разом із чоловіком Марком, із родини таких самих українських емігрантів, переїхали до Нью-Йорка. Уляна працювала в клініках і з роками стала співвласницею однієї з них. Уляна та Марко — успішні люди у своїй сфері.

У день, коли вони вирішили залишити Америку, Уляні було 50. Давно розмірковували про переїзд. Україна стала по-своєму логічним рішенням. Це був дім їхніх батьків, а ще обидвоє любили виклики, а в Україні їх вистачало. Тут вони планували перекладати книги та знімати кіно.

Це була та сама осінь 2013 року, коли майдан Незалежності бурлив сотнями людей, що переростали в тисячі. Вони теж там опинилися. Невдовзі Уляна знадобилась революції як лікарка. Вона стала волонтеркою медичної служби Майдану, допомагаючи пораненим.

Після переможної революції на Україну напала Росія. Подружжя відреагувало й на цей виклик, створивши громадську організацію «Захист патріотів», яка навчала тактичної медицини для військових і передавала аптечки, укомплектовані за стандартами НАТО. Тоді ж навколо Уляни почали збиратися люди — майбутнє ядро її команди в міністерстві.

За громадянську позицію тодішній президент Петро Порошенко надав Уляні та Маркові Супрунам українське громадянство, яке колись хотіли мати їхні предки.

Після революції крісло міністра охорони здоров'я займали або не ті, або ж його взагалі ніхто не хотів, воліючи уникати втопленого в корупції місця. Коли ж запропонували Уляні, вона погодилась. Та лише за умови, що буде цілком вільною, незалежною й ніхто не впливатиме на команду, яку вона сама створить. Так до Міністерства охорони здоров'я увійшла двадцять друга очільниця. Із бажанням впровадити медичну реформу, яка цілковито змінить систему. Хоч до неї прийняти бодай якусь намагалися кілька десятків разів. Щоразу провально.

III

Уляна стала першою, хто без жодних втручань обрав собі заступників. Ніхто з них, ані медичний менеджер Павло Ковтонюк, ані воєнний хірург Олександр Лінчевський, ані акушерка-гінекологиня Оксана Сивак, ніколи не були на державній службі. Вона виступала проти старих «медичних баронів», не зважаючи на те, хто це і який має вплив. Вона сміливо вказувала на корупцію.

Її ненавиділи та звинувачували опоненти — брехливо й безглуздо: вона нібито не має диплома, вона американська агентка, має подвійне громадянство, а її дід — нацист. Через суд їй забороняли виконувати обов'язки. Але ті, хто не ненавидів, любили її. І щоразу виходили на вулиці, щоби підтримати. Уперше в історії громадськість виходила захистити очільницю Міністерства охорони здоров'я.

Її називали «Доктор смерть». Про це образливе прізвисько навіть згадував шостий президент Володимир Зеленський, пояснюючи журналісту, чому не залишить Супрун в уряді. І саме так Уляна представилася йому в день знайомства, додавши, що вона — «смерть советської медицини».

IV

Виступаючи перед випускниками Українського католицького університету, де очолювала одну із програм, Уляна сказала, що має складний характер.

— Не знаю, чи ви помітили, але в Україні людьми зі складним характером зазвичай називають тих, хто просто його має. Тобто коли ти маєш чіткі принципи й не боїшся їх декларувати, не йдеш на компроміси щодо засадничих речей, відповідно, конфліктуєш із носіями протилежних поглядів, то отримуєш ярлик людини зі складним характером.

В Україні неймовірний дефіцит на людей зі складним характером і чесних. Не йдіть на компроміси, коли ваша совість каже вам, що щось не так. Не бійтеся прислухатись до вашого внутрішнього голосу, не укладайте союзів чи партнерства зі злом із добрими намірами, не легітимізовуйте зла — боріться з ним, називайте речі своїми іменами й кажіть правду. Вас будуть називати конфліктною, складною, неврівноваженою чи важкою людиною... Конфлікт щодо власних переконань — це прояв чесності, тоді як страх бути чесним дуже часто штовхає нас до компромісів зі злом. Не бійтеся, говоріть правду.

У цьому, здавалося, і була сила Уляни та людей, які працювали поряд із нею.

Ця історія — про її команду, яка не просто увійшла до міністерства, іноді того й не бажаючи, і підірвала систему із середини, але й заклала незворотну основу нової медичної системи в Україні. Тієї, яка дбає про людину, а не про свій статус-кво.

СЛОВНИК

HealthSAG — стратегічна дорадча група з питань реформування системи охорони здоров'я в Україні, створена 2014 року, щоб напрацьовувати стратегії реформи охорони здоров'я.

Автономізація — процес переходу медичного закладу з бюджетної установи в комунальне підприємство, який розширює самостійність лікарень і дає змогу вільніше розпоряджатися фінансами, формувати кадрову політику, встановлювати форми оплати праці та ухвалювати інші господарські та управлінські рішення, зменшуючи вплив «згори».

Вторинка — спеціалізована ланка організації медичних послуг, яка надає послуги вузьких спеціалістів, як-от ортопедів, лорів чи неврологів.

Закупівельний цикл — період, протягом якого відбувається закупівля за кошти одного бюджетного року.

Електронна система охорони здоров'я — інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує автоматизацію ведення обліку медичних послуг та управління медичною інформацією в електронному вигляді.

Єдиний закупівельник — державна інституція, яка закуповує медичні послуги в лікарень за договорами, укладеними в інтересах пацієнтів, та оплачує за надані послуги за цими договорами. Здебільшого йдеться про НСЗУ.

Концепція — офіційний документ, що затвердив Кабінет Міністрів, розроблений на основі Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на 2015–2020 роки, що створила HealthSAG.

Медична послуга — послуга, яку заклад охорони здоров'я або лікар-ФОП надає пацієнту. Медичну послугу оплачує замовник. Ним може бути не лише пацієнт, але і НСЗУ чи органи місцевого самоврядування.

Нормативка — нормативно-правові документи, які встановлюють правила, зокрема в системі охорони здоров'я.

Первинка — це первинна ланка організації медичних послуг: сімейні лікарі, педіатри та терапевти. Вони лікують найбільш поширені хвороби, травми та інше, приймаючи на себе більшість первинних контактів пацієнта із системою охорони здоров'я. За потреби — скеровують до спеціалістів вторинної ланки.

Програма медичних гарантій — перелік та обсяг медичних послуг та ліків, які оплачують із державного бюджету за єдиними тарифами.

Реімбурсація — програма відшкодування державою вартості лікарських засобів (відома як «Доступні ліки»). Пацієнти можуть отримати такі ліки в аптеках безоплатно або з незначною доплатою.

Стратегія — Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на 2015–2020 роки. Основа офіційної Концепції.

Один день, щоби втратити все

Увечері 13 липня 2018 року в кабінеті голови Національної служби здоров'я пролунав телефонний дзвінок. Була п'ятниця — день, коли на банківські рахунки лікарень уперше мали надійти кошти від НСЗУ.

За день до того команда стривожено стояла в кабінеті Олега Петренка, очільника НСЗУ, поки той, не менш наляканий, електронним підписом уперше завіряв платіжки. Ні він, ні інші ще не мали можливості перевірити, чи система працює без збоїв і чи кошти потраплять на рахунки кожного підприємства й кожного лікаря-ФОПа, де б він не був.

Критики й опоненти заповнили медіа, тут і там прогнозуючи, що НСЗУ та «супрунята» порушать трудове законодавство і станеться катастрофа — гроші не надійдуть, а лікарі не отримають авансів.

І от — пізній дзвінок на мобільний. Номер незнайомий. Тими днями, керуючи «корупційним монстром», Олег неохоче брав слухавку, якщо телефонували не на робочий.

— Слухаю, — все ж відповів і почув молодий чоловічий голос.

Телефонував терапевт із невеликого райцентру Христинівка на Черкащині. Нещодавно він узяв кредит на 100 тисяч гривень, аби почати приватну лікарську практику. Незадовго до цього чоловік уже думав про еміграцію, розчарувавшись у державі та медичній системі. Новини про реформу змусили його зачекати.

Чоловік звільнився з районної лікарні, відкрив рахунок, орендував кабінет, найняв медсестру, закупив потрібне оснащення й уклав перші декілька сотень декларацій із пацієнтами. Якщо реформа почнеться, він отримає перші невеликі гроші. Якщо ні — програє і втратить усе.

Хронологія реформи

2014

Лютий: сформовано перший уряд Арсенія Яценюка. Міністерство охорони здоров'я очолив Олег Мусій, лікар і учасник медичної служби на Євромайдані.

Травень: на громадське обговорення винесли концепцію нової системи охорони здоров'я. За словами міністра, вона передбачала передавання невластивих повноважень МОЗ корпоративним самоврядним професійним організаціям лікарів.

Червень: відбулося громадське обговорення концепції за участі фахівців зі сфери: експертів, лікарів, керівників медзакладів, юристів, пацієнтських організацій. Вони не прийняли концепції від МОЗ і підписали резолюцію, якою запропонували випрацювати іншу концепцію, створивши для цього робочу групу з експертів.

Паралельно відбулася перша літня школа «Трансформація системи охорони здоров'я», організована для медиків та управлінців у сфері охорони здоров'я. Школа покликана підтримати довгоочікувані зміни в системі охорони здоров'я, ставши платформою для спілкування найбільш мотивованих фахівців.

Липень: Кабінет Міністрів звинуватив міністра охорони здоров'я Олега Мусія у зриві програми закупівлі медичних засобів, вакцин та виробів медичного призначення — попри наявність достатнього фінансування, закупівлі не провели.

Серпень: розпочала роботу Стратегічна дорадча група з питань реформування системи охорони здоров'я в Україні — HealthSAG. Експертів, що увійшли до неї, обрали за конкурсом. Серед них — майбутній міністр охорони здоров'я Олександр

Квіташвілі та майбутній очільник Національної служби здоров'я України Олег Петренко. За три місяці HealthSAG опублікувала проєкт Стратегії реформування медичної сфери.

Грудень: ставши прем'єр-міністром удруге, Арсеній Яценюк представив новий уряд. МОЗ очолив ексміністр праці, охорони здоров'я і соціального захисту Грузії Сандро Квіташвілі, Міністерство фінансів — громадянка США українського походження Наталія Ярьсько.

Сандро Квіташвілі заявив, що МОЗ забере руки від тендерів на закупівлі ліків. Міністерство розпочало консультації з ЮНІСЕФ, щоб ліки закуповували міжнародні організації.

Водночас стартували публічні обговорення Стратегії, які тривали до лютого 2015 року. За місяць БФ «Пацієнти України» сформував групу радників у МОЗ.

2015

Лютий: розпочато роботу зі створення інструменту моніторингу успішності реформ — Scorecards. Виконували її активісти громадянської платформи «Нова Країна».

Березень: Верховна Рада ухвалила закон про закупівлі ліків через міжнародні організації.

Травень: міністр Сандро Квіташвілі на засіданні уряду представив законопроєкти, покликані впровадити реформу. Зокрема, — про автономізацію лікарень, щоб ті могли розпоряджатися власним бюджетом. Квіташвілі заявив, що 2015-й має стати перехідним роком від фінансування лікарень за кількістю ліжок до фінансування медичних послуг.

Липень: Квіташвілі на засіданні громадської ради МОЗ оголосив, що Прем'єр підписав подання до Верховної Ради пакету законопроєктів щодо реформи. За тиждень міністр заявив, що профільний комітет у Верховній Раді блокує реформу.

Листопад: у МОЗ створили робочу групу з питань реформи фінансування сфери охорони здоров'я України. Секретар — Павло Ковтонюк, голова — Ігор Перегінець. До групи увійшли

також Олександр Жигінас, Наталія Рябцева, Юрій Джигир, Катерина Майнзюк та інші, які працювали й над майбутньою реформою.

2016

Лютий: в Україну прибула місія ВООЗ — старша економістка з питань охорони здоров'я барселонського офісу ВООЗ Мелітта Якаб та двоє експертів з Ірландії та Данії. Протягом лютого-квітня тривала фіналізація Концепції та її оформлення у розпорядження Кабміну.

Квітень: в Україні вкотре змінено уряд, проте без очільника Міністерства охорони здоров'я. Виконувачем обов'язки призначено Віктора Шафранського, який понад 15 років працював у медичному бізнесі.

Червень: з ініціативи Ігоря Перегінця відбулася зустріч із прем'єр-міністром Гройсманом, на якій презентовано головні складові Концепції: реформа системи фінансування охорони здоров'я, підвищення доступності ліків, формування національної системи громадського здоров'я, реформування механізмів закупівлі лікарських засобів. Ця зустріч у подальшому гарантувала політичну підтримку впровадженню реформи.

Липень: відбулася ще одна літня школа «Трансформація системи охорони здоров'я». На ній була присутня Уляна Супрун — лікарка й директорка гуманітарних ініціатив Світового Конгресу Українців, засновниця громадської організації «Захист Патріотів», що виникла 2014 року задля послідовного розвитку тактичної медицини в Україні.

Встигнути, перш ніж поллється бетон

Розповідає Павло Ковтонюк, фахівець із менеджменту в охороні здоров'я. У 2014 році долучився до розроблення реформи фінансування медичної системи. Був заступником Уляни Супрун, в. о. міністра охорони здоров'я, відповідав за впровадження реформи. Пішов із МОЗ разом з Уляною Супрун 2019 року, закінчивши каденцію.

I

Уперше Павло Ковтонюк увійшов до Міністерства охорони здоров'я лише на сорок хвилин. Мав інтерв'ю із новим післямайданним міністром Олегом Мусієм.

Це був 2014 рік. Павло, випускник першої української програми з менеджменту охорони здоров'я в Могилянці, викладав у магістерській школі охорони здоров'я того ж університету й редагував журнал «PRO Менеджмент в охороні здоров'я». Після Революції гідності, як і інші, шукав себе та свого місця в новій реальності. І як фахівця, і як громадянина.

Міністерство в сірій будівлі на Грушевського справило на нього гнітюче враження. Поговоривши з міністром, Павло вийшов у двір, подихав свіжим повітрям і подумав, що ніколи більше не хоче тут опинитися. «Атмосфера така — хоч убийся». До початку глибинних змін у системі охорони здоров'я залишався приблизно рік.

II

Конституція України гарантує безоплатну медичну допомогу. Але ті, хто мав справу з лікарнями, знали: так не є. Хоч і не всі, та багато хто з пацієнтів вважав за норму вкидати гривні в саморобні коробки з наклейкою «благодійні внески» чи вкладати

гроші в медичну картку як подяку лікарю, або ж покидати кабінет, зминаючи папірець із переліком усього, що треба придбати.

Україна успадкувала систему охорони здоров'я від радянських часів. Утримуючи її, держава фінансувала ліжка в лікарнях, не зважаючи на те, скільки на них пацієнтів і яку їм надають допомогу. Гроші спершу спрямовували в обласні департаменти охорони здоров'я, а ті вже розподіляли до лікарень за непрозорими схемами.

Утримуючи величезні площі, не зважаючи на ефективність, лікарні отримували однаково малі кошти, яких зазвичай вистачало хіба що на комунальні послуги та невеликі зарплати. На саме лікування, обладнання чи навіть медичні рукавички лишався мізер. Ще й гроші, не використані до кінця року — бо просто не встигли, — треба було щоразу повертати в бюджет.

Медреформа, яка стартувала 2017-го, кардинально змінила правила гри. Замість оплачувати ліжка, держава почала платити лікарням «за кожного пацієнта — за кожну послугу — за єдиним тарифом». Пацієнт зміг вільно обирати сімейного лікаря, зважаючи на якість і власний комфорт, а не на місце прописки. Сімейний лікар став точкою входу пацієнта в медичну систему, а його послуги держава почала оплачувати з огляду на кількість пацієнтів, які обрали цього лікаря. Передбачалося, що механізми оплати будуть удосконалювати і оплату за якість послуг додадуть згодом.

Держава вперше чесно сказала: вона не здатна фінансувати всього лікування, натомість сформувала чіткий перелік найважливіших послуг, які оплачує цілком.

У новій системі лікарні отримали збільшені кошти, якими розпоряджалися прицільно на потреби пацієнтів. Це дало можливість також підвищити зарплати, придбати нове оснащення чи провести ремонт.

Реформа, яка почалася з первинної ланки, 2020 року стартувала на рівні спеціалізованої допомоги, попри тривалий

опір старої системи. Задля цього геть нові люди мусили увійти в закостенілу систему, повіривши, що її можна оживити.

III

Попри поширену думку, що відлік медреформи слід вести від появи Уляни Супрун у міністерстві, насправді, каже Павло Ковтонюк, усе почалося раніше. Після перемоги Революції гідності, очікування змін посилило громадську активність. Із Майдану вийшли громадські організації та платформи, які гуртували людей різних сфер, готових не тільки підштовхувати владу до реформ, але й докладатись до них. Наприклад, Коаліція Реанімаційний пакет реформ (далі — Коаліція РПР) чи громадянська платформа «Нова Країна».

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ